NICOLAE TITULESCU, FINANCE MINISTER OF ROMANIA

Anișoara Băbălău
Assoc. Prof., PhD., University of Craiova

Abstract: Nicolae Titulescu was one of the most powerful personalities of his time, who deeply marked the Romanian society and the international one between the two world wars. Nicolae Titulescu was born in March 1882 in Craiova, in a family known and appreciated in the Oltenian lands. Between 1888-1900 he attended Jules Javet primary school and Carol I College in Craiova. He attended law courses and was noted by famous French lawyers such as Marcel Planiol, Charles Lyon-Caen, Berthelemy. As a professor, he has decided to improve the quality of legal education in Romania and to modernize the legislation system in order to meet the needs of the country's social and economic development. As a diplomat, Nicolae Titulescu successfully served as foreign affairs minister and represented Romania at the League of Nations, where he strongly opposed the war as a means of resolving misunderstandings between states and for strengthening peace through the force of law. As a politician, Nicolae Titulescu entered the Democratic Conservative Party, headed by Tache Ionescu, on February 16, 1908. His political qualities have been remarked by Tache Ionescu, who has foreseen a brilliant future in this respect. Nicolae Titulescu, as a state man, was twice extraordinary and plenipotentiary minister in London (1921-1927, 1928-1932). At the same time, he was permanently delegated from Romania to the Nationals' Society, whose president was elected in 1930 and 1931. Throughout his prodigious career, Nicolae Titulescu twice fulfilled the position of Romanian Finance Minister. On June 10, 1917, Nicolae Titulescu first obtained the position of Romanian Finance Minister in the Government of I.C. Brătianu - Take Ionescu. On 13 June 1920 he was appointed for the second time Minister of Finance in Averescu - Take Ionescu Government. As a result of the maturity of his life, Nicolae Titulescu elaborated and applied in this period an important financial reform, imperiously needed after the end of the First World War and the realization of the Great Union. The financial reform was based on the idea of cedular tax (a progressive conception for those times) supplemented by a progressive global income tax and luxury tax, turnover tax, as well as minimum subsistence income exemptions.

Keywords: finance minister, financial reform, cedular tax, luxury tax, turnover tax.

Se spune că în vremuri complexe ale existentei unui popor apar și se manifestă și cele mai puternice personalități ale acestuia. Nicolae Titulescu a fost una din cele mai puternice personalități ale timpului său, care a marcat profund societatea românească și pe cea internațională între cele două războaie mondiale. În viața trăită intens în mare parte pe pământul României s-a remarcat ca excelent profesor de drept civil, avocat redutabil , om politic , diplomat de mare anvergură, un mare și adevărat iubitor de neam și țară.

Nicolae Titulescu s-a născut în martie 1882 la Craiova, într-o familie cunoscută și apreciată pe meleaguri oltene. Tatăl său, Ion Titulescu, a fost președintele Curții de Apel Craiova, iar mama sa, Maria Titulescu, a fost nepoata cunoscutului pictor român Theodor Aman.

Între anii 1888-1900 a urmat cursurile școlii primare Jules Javet și ale Colegiului Carol I din Craiova. La examenul de bacalaureat, susținut în anul 1900 tot la Colegiul Carol I, a obținut premiul de onoare.

După terminarea studiilor liceale, pleacă la Paris pentru a studia dreptul. A frecventat cursurile Facultății de Drept și a fost remarcat de reputați juriști francezi ai vremii ca Marcel Planiol, Charles Lyon- Caen, Berthelemy ș.a.

BDD-A27908 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

În timpul facultății, a participat la concursurile de drept civil și de drept comercial, unde a obținut premiul Ernest Beaumont; iar la absolvirea facultății a obținut cel mai bun punctaj(un maximum de 17 bile albe din 18).

Teza de doctorat, intitulată "Essai sur une theorie general des droits eventuels'' a fost susținută în anul 1905 sub conducerea profesorului Charles Lyon-Caen și a obținut cea mai înaltă distincție, *cum laude*. Aceasta rămîne o lucrare de referință pentru domeniul dreptului civil, întrucît a analizat drepturile eventuale în cadrul unei teorii bine închegate, ca concept și modalitate de exprimare în cadrul ipotezelor și efectelor juridice. Prin elaborarea Teoriei drepturilor eventuale s-a dovedit a fi un remarcabil creator de drept încă din anii tinereții.

În calitate de *profesor,* s-a pronunțat pentru îmbunătățirea calității învățămîntului juridic din România și pentru modernizarea dreptului pentru a răspunde nevoilor dezvoltării social-economice a țării. Astfel, din lucrările *Cum trebuie să înțelegem educația juridică* și *Observațiuni asuprareorganizării facultăților de drept*[1]răzbat principalele idei privind organizarea învățămîntului juridic superior, în care să se pună accent pe caracterul de științe sociale a științelor juridice, precum și caracterul istoric al dreptului, ca sistem normativ[2].

De asemenea, cursul universitar și prelegerea au un rol primordial în formarea și educarea studentului. "Cursul nu are cîtuși de puțin scopul de a vă face savanți...Cursul are, prin urmare, un singur scop: să vă facă curioși. Dacă cursul reușește să deștepte curiozitatea științifică, care consistă în a te întreb ce trebuie să știi, iar nicidecum ce mă va întreba profesorul la examen, el și-a atins scopul", sunt afirmații cu puternic impact chiar și pentru zilele noastre pe care le regăsim în spusele lui Nicolae Titulescu din lucrarea *Introducerea la cursul de drept civil.* Pe lîngă dreptul civil, în activitatea sa, ilustrul professor a fost preocupat și de problemele teoretice și practice ale dreptului international și relațiilor internaționale.

În calitate de *avocat al Baroului București,* între anii 1905-1915, Nicolae Titulescu a pledat în unele procese de răsunet: contestarea drepturilor de succesiune obținute prin testament, nerespectarea unor clauze din contractele comerciale de către Banca de Credit Român.

Ca *om politic,* Nicolae Titulescu s-a înscris în data de 16 februarie 1908 în Partidul Conservator Democrat, condus de Tache Ionescu. A fost ales *deputat* în districtul I Romanați în data de 8 noiembrie 1912. Calitățile sale politice au fost remarcate de Tache Ionescu, care i-a prevăzut un viitor strălucit în acest sens.

În 20 decembrie 1913, Nicolae Titulescu a rostit în Camera Deputaților un discurs, devenit ulterior celebru, intitulat *Poziția României față de evenimentele din Balcani*. Succesul de la tribuna legislativului l-a determinat pe Tache Ionescu să afirme în ziarul La Roumanie din 23 decembrie 1913: "un mare, un extraordinar talent s-a ridicat la tribuna românească și acest talent este al nostru. Nu numai că Titulescu a făcut ieri începutul cel mai strălucitor în istoria elocinței parlamentare în România, dar acest început l-a clasat deopotrivă gînditor și orator". În evoluția sa ca om politic, în anul 1914 a fost reales deputat de Romanați.

În aprilie 1920, Nicolae Titulescu a fost numit prim-delegat al României la Conferința de pace de la Paris. Împreună cu Ion Cantacuzino a semnat la 4 iunie 1920 Tratatul de pace de la Trianon, între Puterile Aliate, pe de o parte și Ungaria, pe de altă parte, prin care se recunoștea pe plan international Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Principatele Române.

Ca *diplomat,* Nicolae Titulescu a îndeplinit cu succes funcția de ministru al afacerilor externe și a reprezentat România la Societatea Națiunilor, unde s-a pronunțat cu fermitate împotriva războiului ca mijloc de rezolvare a neînțelegerilor dintre state și pentru consolidarea

[1] Articole publicate în *Cronica* din 9, 10, 11, 13, 14, 15 iulie 1904.

[2] Vezi în acest sens Constantin Stătescu, *Concepția lui Nicolae Titulescu cu privire la învățământul superior juridic și lacercetarea științifică în domeniul dreptuluiîn Mari figuri ale diplomației românești, Nicolae Titulescu,* sub coordonarea lui Aurel Duma, Editura Politică, București, 1982, p.237.

BDD-A27908 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

păcii prin intermediul forței dreptului. În acest sens, a susținut că soluționarea diferendelor dintre state prin forța armelor nu are caracterul unei legi natural. "Cît privește lupta, afirma Nicolae Titulescu, e adevărat că ea constituie legea naturală a vieții. Toată viața nu este decît o luptă: lupta cu tine însuți, lupta cu semenii tăi, în incinta cetății, ca și între granițele statului. Dar lupta nu implică în mod necesar distrugerea fizică a semenilor tăi"[3].

Nicolae Titulescu, ca om de stat, a fost de două ori (1921-1927, 1928-1932) trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Londra. În același timp, a fost delegat permanent al României la Societatea Națiunilor, al cărui președinte a fost ales în anul 1930 și 1931.

În activitatea sa diplomatică, Nicolae Titulescu și-a pus amprenta în momentul încheierii Micii Înțelegeri în 1933 (România, Iugoslavia, Cehoslovacia) și a Înțelegerii Balcanice în 1934 (România, Iugoslavia, Grecia, Turcia). O dovadă a valorii sale o constituie și faptul că ambele organizații au fost conduse de Nicolae Titulescu, în același timp, în anul 1935.

Totodată, în toată activitatea sa diplomatică, Nicolae Titulescu a susținut egalitatea între state, independența națională a României, dreptul statelor de a dispune de ele însele ca aspecte fundamentale ale menținerii păcii în Europa și în lume.

În concepția lui Nicolae Titulescu, *buna vecinătate* avea un conținut larg, care cuprindea relațiile de prietenie, de colaborare, de cooperare pe multiple planuri, de interferență a culturilor și civilizațiilor, de spiritualizare a frontierelor. Buna vecinătate presupunea, de asemenea, toleranță, înțelegere, abținerea de la orice fapte, acțiuni sau inacțiuni care ar putea impieta asupra relațiilor reciproce, implica reglementarea diferendelor dintre state exclusive prin mijloace pașnice.

Pornind de la aceste considerente, Nicolae Titulescu a militat permanent, cu înaltă competență și clarviziune, pentru îmbunătățitea relațiilor cu statele vecine și extinderea relațiilor diplomatice cu toate statele lumii.

În acest context, normalizarea și dezvoltarea relațiilor cu fosta Uniune Sovietică a ocupat un rol deosebit.

Încheierea Tratatului de asistență mutuală româno-sovietic a fost un act politic și juridic de mare importanță în istoria relațiilor româno-sovietice, fiind legat de numele a doi mari protagoniști ai politicii externe a României și fostei Uniuni Sovietice din perioada interbelică, Nicolae Titulescu și Maxim Litvinov.

În anul 1935, Nicolae Titulescu a primit depline puteri de la Guvern și de la șeful statului pentru negocierea și încheierea tratului de asistență mutuală româno-sovietică. Dacă înainte de 1935, regele s-a opus încheierii unui asemenea tratat, a cedat ulterior insistențelor și argumentelor lui Nicolae Titulescu, în consens și cu interesele celorlalte state din Mica Înțelegere și a fost de acord ca ministrul de externe să negocieze și să încheie cu sovieticii tratatul menționat mai sus.

Principalul argument folosit de Nicolae Titulescu pentru a-l convinge pe rege să fie de acord cu încheierea tratatului a fost acela că "e mai bine să-i avem pe ruși prieteni, decît dușmani". Ulterior, autorizația guvernului a obținut-o la o conferință la Sinaia. Mai avea nevoie și de acordul rușilor. Astfel, a fost parafat la 21 iulie 1936 la Montreaux pactul de asistență mutuală, care cuprindea două dispoziții esențiale:

a. trupele sovietice nu vor putea trece Nistrul fără o cerere formală a Guvernului Regal al României, la fel cum trupele române nu vor putea niciodată trece Nistrul spre U.R.S.S. fără o cerere formală a Guvernului U.R.S.S;

b. trupele sovietice se vor retrage imediat de pe teritoriul român la răsărit de Nistru (la cererea Guvernului Regal al României), la fel cum trupele române trebuie să se retragă imediat de pe teritoriul U.R.S.S. la apus de Nistru (la cererea Guvernului U.R.S.S.). Apoi,

[3] Nicolae Titulescu, *Dinamica păcii*, în vol. Documente diplomatice, Editura Politică, București, 1967, p.302.

BDD-A27908 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

cei doi, la propunerea lui Litvinov, au căzut de acord să se amîne semnarea Tratatului pînă în luna septembrie 1936. La 29 august 1936, Nicolae Titulescu a fost înlăturat din Guvern, iar Litvinov a considerat acest demers ca o schimbare a politicii externe a României (susținînd că acordul parafat la Montreaux nu mai era valabil).

Cu o deosebită noblețe, Nicolae Titulescu a respins o asemenea abordare și i-a transmis regelui în anul 1940 că în situația în care ar fi reușit să finalizeze tratatul de asistență mutuală "s-ar fi împiedicat multe lucruri la care asistăm astăzi" (se referea la Acordul Ribentrop-Molotov și declanșarea celui de-al doilea Război Mondial la 1 septembrie 1939).

De asemenea, pentru Nicolae Titulescu *naționalismul* nu reprezenta izolarea, ci voința statelor de a-și aduna propriile forțe pentru a le pune în serviciul comunității internaționale[4]. Pentru acesta, *Europapatriilor* nu era o metodă de a distruge idea europeană, ci un mijloc de a o realiza. Astfel, Nicolae Titulescu ca bun cunoscător al dreptului civil, dreptului financiar și international, a avut tot timpul încredere în forța dreptului, a justiției și a legalității internaționale.

În toată cariera sa prodigioasă, Nicolae Titulescu a îndeplinit de două ori și funcția de **ministru de finanțe al României**. În 10 iunie 1917, Nicolae Titulescu a obținut prima dată funcția de ministru de finanțe al României în Guvernul I.C. Brătianu – Take Ionescu. Această funcție a fost prima demnitate ocupată de Nicolae Titulescu.

În data de 13 iunie 1920, a fost desemnat pentru a doua oară ministru de finanțe în Guvernul Averescu - Take Ionescu. În această calitate, în perioada de maturitate a vieții sale, Nicolae Titulescu a elaborat și aplicat o importantă reformă financiară, imperios necesară după sfîrșitul Primului Război Mondial și înfăptuirea Marii Uniri.

După înfăptuirea statului național unitar român, principala preocupare a constituit-o echilibrarea bugetului statului și unificarea sistemului fiscal în scopul unei bune funcționări a mecanismului financiar.

Reforma financiară inițiată de Nicolae Titulescu avea la bază concepția de impozit cedular (concepție progresistă pentru acele vremuri) completată cu un impozit global progresiv pe venit și pe lux, cifră de afaceri, precum și scutiri pentru minim de existență[5].

Introducerea reformei financiare a întîmpinat și *critici* din partea deputaților vremii. Acuzat că a conceput greșit impozitul pe venit "atît de greșit încît a compromis ideea lui pentru mai multă vreme în România"[6], Nicolae Titulescu le-a răspuns în Discursul rostit în ședința din 10 iunie 1921 privind reforma fiscală: " cei care aduc critici sunt cei ce nu vor să dea unei instituții democratice dreptul de intrare în legislația noastră pozitivă, sunt cei care vin să afirme, de la tribună, neîncrederea lor anticipată și care seamănă disprețul în opinia publică împotriva acestei legi, mai înainte ca ea să fi fost chiar votată și aplicată''.

De asemenea, se considera de adversarii lui Nicolae Titulescu că introducerea impozitului pe venit e contrară Constituției, pentru că poate duce la confiscarea averii, slăbește puterea de muncă a individului și respectul dreptului de proprietate, poate compromite toate clasele sociale, poate distruge producția și industria, sărăcește bogații pentru a ajunge la egalizarea averilor, provoacă coruperea agenților fiscali, intronează imoralitatea, excesul de fiscalitate, îl obligă pe contribuabil să-și ascundă averile.

În combaterea acestor idei și pentru susținerea impunerii progresive a veniturilor, Nicolae Titulescu a dovedit că veniturile mici sunt mai puțin impozitate decît veniturile mari, pentru că progresivitatea e numai o formulă de dreptate relativă, iar nu o formulă de dreptate ideală.

---

[4] Bernard Margueritte, *România și Franța celebrează memoria lui Nicolae Titulescu, profetul Europei și al coexistenței pașnice*, în *In memorian Nicolae Titulescu, vol. XV, Colecția Opera Omnia*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011, p. 143.

[5] Vasile Ciuvăț, Anișoara Băbălău, *Drept financiar*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1997, p.36.

[6] Nicolae Titulescu, *Texte juridice*, vol.XIII, Opera Omnia, Editura Tipo Moldova, 2011, p.217.

BDD-A27908 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

Așa cum am mai arătat, în proiectul de lege se susținea introducerea unui impozit bazat pe 7 cedule. Cedula 4, numită și *cedula comercianților* și *a industriașilor*, a fost impozitul în jurul căruia s-au născut cele mai multe discuții. În discursul ținut în fața Parlamentului, Nicolae Titulescu a propus un impozit de 12% pentru comercianți și 10% pentru industriași. Pentru a demonstra avantajele introducerii acestor cote a venit cu cîteva exemple (cu precizarea că cifrele de mai jos au fost introduse în textul definitiv aprobat de Parlament).

Astfel, pentru un venit din comerț de 50.000 de lei, impozitul cedular și cel global reprezenta 7.280 lei, adică 14%.

Pentru un venit net din comerț de 200.000 lei, impozitul cedular și cel global reprezintă 36.130 lei, adică 18%.

La 600.000 lei venit net din comerț, impozitul cedular și cel global reprezenta 132.000 lei, adică 22%.

Pentru un venit net din comerț de 4.000.000 lei, impozitul cedular și global reprezenta 1.202.440 lei, adică 30%.

La veniturile din industrii, propunerile de impozitare erau și mai ușoare:

Astfel, la un venit net din industrii de 50.000 de lei, impozitul cedular și global reprezenta 6.040 de lei, adică 12%.

Pentru un venit net din industrie de 200.000 de lei, impozitul cedular și global reprezenta 29.940 lei, adică 14%.

La 600.000 de lei venit net din industrie, impozitul cedular și global reprezenta 110.840 de lei, adică 18%.

Pentru 4.000.000 lei venit net din industrie, impozitul cedular și global reprezintă 1.017.840 lei, adică 25%. *Am omorît cu aceasta industria și comerțul* ? Se întreba retoric Nicolae Titulescu în fața deputaților. Dimpotrivă, considera că prin aceste impozite se reducea fiscalitatea, în sensul că dacă comercianții și industriașii nu cîștigă nu plătesc nimic, iar dacă cîștigă plătesc numai impozitele raționale așezate pe venitul net.

După lungi dezbateri, s-a adoptat Legea privind impozitul progresiv pe avere și îmbogățirea din timpul războiului, publicată în Monitorul Oficial din 1 august 1921. Această lege a stat la baza reformei fiscale inițiate de Nicolae Titulescu, în calitate de ministru de finanțe al României.

Prin Legea din 1 august 1921 se desființau vechile *impozite directe*, dar se menținеau toate *impozitele indirecte* și *monopolurile.* Astfel, în conținutul legii erau reglementate 8 impozite, din care 7 cedulare și un impozit progresiv pe venitul global:

1. impozitul pe veniturile proprietăților funciare neclădite (cedula A), în cotă de 15%;
2. impozitul pe venitul proprietăților funciare clădite (cedula B), stabilit la 15%;
3. impozitul pe veniturile exploatărilor agricole (cedula C), în cotă de 12%;
4. impozitul pe întreprinderile industriale și comerciale (cedula D), în cotă de 10% pentru întreprinderile industriale și 12% pentru cele comerciale;
5. impozitul pe venituri din profesiuni și ocupațiuni necomerciale (cedula E), stabilit la 10%;
6. impozitul asupra lefurilor, indemnizațiilor, pensiilor și rentelor viagere (cedula F), în cotă de 6%;
7. impozitul asupra veniturilor mobiliare, creanțelor, depozitelor, garanțiilor (cedula G), în cotă de 15%;
8. impozitul progresiv pe venitul global perceput asupra veniturilor nete din cele 7 cedule, începînd de la 2% și pînă la 33%, dacă venitul depășea suma de 20 milioane de lei.

Tot prin Legea din 1921 s-a instituit și un impozit extraordinar, *impozitul progresiv pe avereși pe îmbogățirea din timpul războiului.* Acestaera un impozit pe capital, aplicat pe

BDD-A27908 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)

întreaga avere netă mobilă și imobilă a contribuabilului, în cotă cuprinsă între 3% și 33%, iar uneori putea ajunge pînă la 65% sau chiar 91%.

Prin legea din august 1921 s-a mai instituit *un impozit pe cifra de afaceri* , în cotă de 1%, precum și *un impozit pe lux*, în cotă de 15% aplicat asupra vînzărilor de automobile, bijuterii, parfumuri, cosmetice, mătăsuri și șampanie.

Putem concluziona că Nicolae Titulescu, prin puternica sa personalitate, s-a ridicat la înălțimea perioadei complexe pe care a traversat-o societatea românească în vremea sa. În calitate de ministru de finanțe al României și-a pus amprenta asupra înfăptuirii reformei financiare și la unificarea sistemului fiscal după primul război mondial și după înfăptuirea Marii Uniri.

BIBLIOGRAPHY

Constantin I. Turcu, Ioan Voicu, *Nicolae Titulescu în universul diplomației păcii*, Editura Politică, București, 1984;

Nicolae Titulescu, *Discursur*i, Editura Științifică, Bucuresti, 1967;

Aurel Duma, coordonator, *Mari figuri ale diplomației românești, Nicolae Titulescu,* Editura Politică, București, 1982;

Nicolae Titulescu, *Dinamica păcii*, în vol. Documente diplomatice, Editura Politică, București, 1967;

Nicolae Titulescu, *Basarabia, pământ românesc*, Ediție îngrijită, studiu introductiv de dr. în drept. Ion Grecescu, Editura Rum Irina, București, 1992;

In memorian Nicolae Titulescu, vol. XV, Colecția Opera Omnia, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011;

Ioan Ceterchi, Dumitru Firoiu, Liviu P. Marcu, *Istoria dreptului românesc*, vol.II, partea a II a, Editura Academiei, București, 1987;

Nicolae Titulescu, *Texte juridice*, vol.XIII, Opera Omnia, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011;

Vasile Ciuvăț, Anișoara Băbălău, *Drept financiar*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1997.

BDD-A27908 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:17 UTC)